VASILE MANUCEANU

STATUILE LUI BENJAMIN

**

373

373

GÉRARD KLEIN

Îmblînzitorul de centipezi

VASILE MĂNUCEANU

STATUILE lui Benjamin

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: DUDA VOIVOZEANU
Desene interioare: DOINA GEORGESCU
Portret: ALEXANDRU DIACONU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

In 1954, GERARD KLEIN era socotit „micul miracol“ al anticipației franceze: n-avea pe atunci decît 17 ani. In ianuarie 1956 este pentru prima oară publicat de prestigioasa revistă „Fiction“, cu obiectivul îndreptat mai ales spre firmamentul american. Nuvela „Civilizație 2190“ mărturisea un talent autentic, deși încă înrîurit de viziunea amară a lui Ray Bradbury.

Studiul socioeconomicii l-a ajutat, poate, pe Gérard Klein să pătrundă mai adînc structura societății în care trăiește și l-a îndreptat spre un anumit filon al science-fiction-ului care, în Apus, joacă un veritabil rol critic. Zugrăvirea caustică a viitorului constituie, așadar, un mod de a lupta împotriva tarelor prezentului; poate însă cel mai dificil este să scrutezi lucid și convingător vremurile care vin, dîndu-le totuși o vibrație umană. Este ceea ce face Klein în nuvela pe care o publicăm: „Imblînzitorul de centipezi“.

Autor al mai multor cărți („Gambitul stelelor“, „Perlele timpului“ etc.), Gérard Klein a publicat recent un volum de povestiri intitulat „Un cîntec de piatră“, despre care Demètre Ioakimidis, recenzentul revistei „Fiction“, scrie: „Această culegere marchează o nouă etapă în îmbogățirea unui talent care este probabil cel mai suplu și cel mai complet al science-fiction-ului francez“.

Dar Gérard Klein depune de multă vreme și o susținută activitate de eseist, de istoric și de cronicar al anticipației. Poate tocmai din pricina polivalenței lui o editură pariziană i-a încredințat conducerea unei noi colecții SF („Altunde și mîine“), căreia își propune să-i confere prima magnitudine pe cerul anticipației franceze.

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE“
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XVI
1 iunie 1970

GÉRARD KLEIN

Îmblînzitorul de centipezi

Vremurile s-au schimbat: mii de guri au rostit aceste cuvinte de-a lungul istoriei și de fiecare dată ele voiau să spună că omul care vorbea astfel nu se mai putea adapta progresului epocii sale și regreta că n-o vede pe ea adaptîndu-se lui. Putem presupune că legionarii romani, străbătînd pădurile Galiei, bodogăneau că timpurile s-au schimbat; cu secole mai tîrziu, aceleași cuvinte, deși în alte graiuri, erau mormăite de marinarii care, în loc să se orienteze după stele, trebuiau acum să fixeze un mic ac mobil pe axa lui. Și, după mai bine de un mileniu, cînd stăpînirea omului s-a întins aproape asupra întregului sistem solar, piloții cărunți deplîngeau în același fel scurgerea timpului și transformarea obiceiurilor. Ceea ce fusese primejdios și dificil pe vremea lor era acum simplu și rapid; acolo unde domnise disprețul morții, trona acum rutina administrativă. Și ei se simțeau în mod vag frustrați, ca și cînd li s-ar fi furat ceea ce dăduse preț vieții, ca și cînd curajul lor și-ar fi pierdut întregul înțeles. Ei neglijau pur și simplu faptul că înseși actele lor au îngăduit, dacă nu chiar au pricinuit transformările hulite de dînșii.

Dar vremurile nu se schimbă și nici oamenii. Numai fronturile pe care ei se luptă se schimbă, numai climele, culoarea cerurilor și numărul lunilor; timpul ne poartă însă întotdeauna cu aceeași viteză uniformă și oamenii sînt mereu capabili să cristalizeze în cîteva clipe de vitejie o întreagă viață. Iar dacă eroii epocii noastre nu mai sînt cavalerii nopții, e deoarece caii au dispărut ca specie; în schimb, astăzi, o mulțime de oameni călăresc, cu eleganța de odinioară, fantasticii monștri de metal prin noaptea îndepărtatelor planete.

Nu, vremurile nu se schimbă.

Să luăm ca exemplu planeta Uranus, la începutul colonizării ei, și pe Jerg Hazel, al cărui nume a intrat în manualele de istorie folosite în școlile primare. În cea mai mare parte a bătrîneții lui, Hazel s-a plîns de schimbările intervenite de cînd nu mai era tînăr.

Deplora moliciunea tinerelor generații; povestea cum, pe vremea lui, cineva putea să rămînă singur pe o planetă ani în șir, fără să părăsească cuibul de metal care alcătuia stația, și să asculte vuietul vînturilor violente zgîlțîind pereții, și să audă zile în șir vocile venite peste spații, cu viteza luminii, prinzîndu-se de-o antenă improvizată. Tot ce spune Hazel e adevărat, deși cei ce citesc azi memoriile lui și au vizitat Uranus și Neptun îl acuză că a mai adăugat și de la el. Bănuielile lor nu sînt însă întemeiate. Pe aceste lumi ostile (și ele sînt încă, în ciuda nenumăratelor progrese) Hazel a trăit realmente ani de-a rîndul, singur, prelucrînd date științifice, servind drept radiofar navelor, ascultînd vîntul mugind necontenit în jurul planetei.

Dar o bună parte din schimbarea pe care o deplîngea se datora chiar lui.

În anul 2498, Jerg Hazel era deja un om bătrîn, în sensul în care serviciile de explorare interplanetară înțelegeau pe atunci acest fapt. Depășise cincizeci de ani, iar barba pe care o purta începea să se schimbe din neagră în argintie. Primise o bună cultură științifică generală și era departe de a fi un prost. Dar nu realizase niciodată nimic, nu descoperise niciodată nimic. Nu se-ntîmplase niciodată să ia inițiative; nu salvase niciodată vreo navă aflată în primejdie. Dusese doar o viață relativ liniștită la bordul navelor guvernamentale. Cu trecerea vremii își văzu reflexele și actualitatea cunoștințelor sale diminuînd. Piloții trebuie să fie tineri, iar specialiștii la curent cu ultimele descoperiri din domeniul lor. Or, Jerg Hazel nu era și nu fusese de fapt niciodată un specialist. Respira așadar prea mult aer într-o cosmonavă și ocupa prea mult loc. Astfel se pomeni într-o bună zi pe pămînt ferm...

Nu l-au trimis înapoi pe Terra, deoarece știau că această hotărîre l-ar fi omorît. Petrecuse cea mai mare parte a vieții lui în spațiu sau în alte lumi decît Pămîntul și nu putea concepe că va trebui într-o zi să se-ntoarcă pe planeta natală.

De aceea i-au dat un post pe Uranus. Era un post delicat, deși la prima vedere nu necesita prea multă muncă. Trebuia, în primul rînd, să supraviețuiască într-o lume în care apa este cunoscută doar ca o rocă extrem de dură, iar mările de amoniac se agită în bătaia vînturilor de metan. Soluția consta în a depune pe un platou stîncos compartimentele de locuit ale unei astronave, a le arima solid și a duce în interior viața pe care o trăiești de obicei în spațiul liber, cu singura deosebire că la suprafața lui Uranus gravitația este foarte stabilă și sensibil apropiată de cea terestră. Hazel trebuia să stea șapte luni în acel habitaclu de oțel și de sticlă, să strîngă maximul de informații, să dirijeze navigația interplanetară locală, să rămînă în contact radio cu cele două sau trei misiuni științifice ce rătăceau pe planetă și cu unicul oraș care trebuia să numere 217 suflete și care, totuși, pe o rază de milioane de kilometri, constituia cea mai însemnată aglomerație. În mod accesoriu, Hazel era reprezentantul Guvernului pe Uranus și, în termenii Constituției, trebuia să vegheze la menținerea ordinii, a libertății și a păcii. De altfel, această ultimă sarcină i-a părut la început a fi cea mai puțin copleșitoare.

Putea, firește, să iasă din adăpostul său. Dispunea de toate scafandrele și aparatele necesare. Avea îndeajuns aer, alimente și medicamente... dar nu se putea bizui decît pe sine.

Întrucît îi fusese scos apendicele (ca și alte cîteva piese de echipament ușor deteriorabile), cu ani în urmă, încă înainte chiar de a fi părăsit Pămîntul pentru prima oară, această singurătate nu-l neliniștea peste măsură pe plan fizic. Pe plan moral avea obișnuință.

Ne putem închipui destul de lesne cum se desfășura existența lui Jerg Hazel. Trebuia să respecte cu scrupulozitate orarul în vigoare pe navele Guvernului. O ordine desăvîrșită domnea fără îndoială în cele patru camere de locuit și în cele două rezerve de care dispunea. Bombănea cu voce scăzută aproape toată ziua cu privire la ce ar fi trebuit să facă sau să nu facă, dar își consemna cu grijă observațiile pe filmul de bord. Nu întrebuința formulele uzuale atunci cînd chema vreo expediție sau alta ori orașul, dar niciodată nu uita vreuna dintre aceste comunicări și niciodată n-avea cea mai mică întîrziere. Hazel era probabil fericit, deși nu și-o mărturisea. Se resemnase definitiv cu glorioasa lui mediocritate, zicîndu-și, fără îndoială din timp în timp, că orice om al spațiului, fie chiar anonim, e considerat pe Pămînt un fel de erou. Dar ceva se copsese în el de-a lungul anilor săi de zbor și lunilor lui de așteptare, ceva ce trebuia să răbufnească brusc dacă i s-ar fi dat un cît de mic prilej. El însuși nu-și dădea seama de asta. Nu bănuia că centipezii, care, galopînd prea apraape, făceau cîteodată să se cutremure stația și stînca de sub ea, vor avea cît de cît de-a face cu el într-un viitor apropiat și vor deveni mijlocul prin care-l vor dezvălui lui însuși și întregului sistem solar uluit. La drept vorbind, îi lipsea încă ocazia să se evidențieze. Pentru moment se mulțumea să observe centipezii.

Centipezii erau singurele viețuitoare cunoscute în vremurile acelea pe Uranus ; ar fi fost destul de greu să nu-i remarci. Primii exploratori care s-au găsit în apropierea unuia dintre ei s-au gîndit mai întîi la un cutremur seismic sau poate la vreo nevăzută erupție, zdruncinînd un sol totuși înghețat bocnă. Apoi au văzut dansînd în fața lor niște munți. Nu erau însă munți adevărați, ci centipezi ; spaima pe care oamenii o resimțiră, aproape superstițioasă, rezista tuturor analizelor științifice. Totuși cei care se aventuraseră pe aceste planete noi erau oameni chibzuiți și nu tineri zănatici, în căutare de aventură. Dar sînt gata să pun rămășag că o spaimă supranaturală i-a cuprins cînd primul centiped a fost cît pe aci să le atingă ușor cantonamentul și, desigur, nu s-au gîndit o clipă că ar fi posibil să ucidă o făptură atît de enormă, ci mai degrabă se-ntrebau prin ce vrajă ar putea-o potoli. Prima expediție nu s-a gîndit deci la ființe vii ; iar a doua nu s-a ocupat nici ea decît să verifice ceea ce prima a presupus sau observat. A treia expediție a reprezentat întîia tentativă a omului de a se stabili definitiv pe Uranus și ea a fost de aceea obligată să țină cont de toți factorii, inclusiv de centipezi, detalii ale centipezilor, picioare de centipezi, ochi de centipezi — sau cel puțin ceva care părea să le țină locul. Membrii expediției zburară peste turme de centipezi care goneau veseli prin preeriile violete ale lui Uranus sau traversau înot, fără frică, mări de amoniac și-și urlau satisfacția într-un vînt de mai multe sute de kilometri pe oră, ce-i mîngîia la fel cum o briză de primăvară atinge

delicat pielea unei fete. Exploratorii uciseseră chiar un centiped și-l ciopîrțiră. Presupun că l-au bombardat pur și simplu cu o butelie de oxigen și că a urmat o reacție chimică ce l-a trimis să pască în alte preerii. Totuși ceea ce contează e că au îndeplinit această acțiune strălucită de a-i transforma pe centipezi din zei în vînat. Dar, după cîte știu, o altă vînătoare n-a mai avut loc. Din fericire pentru expediție, de data aceea n-au pierdut decît trei membri; era și așa prea mult, căci un om care a străbătut milioane de kilometri valorează mai mult decît greutatea sa în cel mai prețios metal ce ar putea fi găsit în Univers.

Oamenii descoperiră așadar că centipezii erau efectiv animale (probabil la fel de inteligente ca o rîmă pămînteană sau, mai degrabă, ca un cărăbuș), că nu încetau să crească de la naștere pînă la moarte, că densitatea lor mijlocie era relativ slabă și astfel contrabalansată de densitatea considerabilă a atmosferei lui Uranus, că acest lucru explica gigantismul lor și, în sfîrșit, că se comportau ca niște baloane enorme și trebuiau să se agațe de sol cu ajutorul a nenumărate prelungiri ca să nu fie tîrîți de vînt și, de asemenea, că ei executau traiectorii complicate, dar regulate la suprafața planetei, pesemne în legătură cu mișcările sateliților. Centipezii dispuneau de fapt de un număr de prelungiri cu mult mai mare de o sută, dar numele le-a fost dat de un ziarist, care, de altfel, nu i-a văzut niciodată, și așa le-a rămas. Nesfîrșite glume au circulat pe seama lor și cunosc destui oameni ai spațiului care, după ce i-au zărit o dată, nu mai pot suporta vederea unui peisaj alpin, într-atît se tem să nu vadă deodată munții pornind să umble. Și totuși aceia sînt oameni curajoși, cu fețele gălbejite de anii în care au navigat departe de Soare.

E însă adevărat că acest lucru este pe punctul să se schimbe și că într-o generație sau două centipezii nu vor mai stîrni frică nici chiar copilașilor. Și asta se datorește într-o mare măsură acțiunii lui Jerg Hazel.

Avem puternice motive să credem că Hazel nu se prea sinchisise la început de funcția lui de reprezentant al Guvernului sau de ambasador al Pămîntului pe Uranus. Marile răspunderi care-i reveneau și de care se putea pătrunde recitind „Constituția specială a pămînturilor recent descoperite" n-aveau pentru el decît un caracter cu totul livresc. Tot felul de asasinate, de violuri sau de escrocherii puteau să se comită în unicul oraș de pe Uranus, fără ca el s-o afle sau fără să poată acționa în vreun fel...

Munți de gaze înghețate, oceane de amoniac și crevase adînci îl izolau de cei pe care îi administra în mod virtual. Pe acea vreme nu exista nici un mijloc de transport ce-ar fi permis legătura a două puncte ale planetei, întrucît șeniletele nu dispuneau de o autonomie suficientă, iar avioanele ar fi fost luate de vînt, admițînd că aripile lor ar fi rezistat coroziunii. Pereții stațiilor însele nu rezistau decît pentru că erau acoperiți cu un strat gros de ceramică. Singura modalitate de a ajunge într-un loc oarecare de pe Uranus era deci să vii din spațiu, cu o astronavă, și încă trebuia să pleci îndărăt în cea mai mare grabă.

Cu toate acestea, Hazel se gîndea la funcția sa din cînd în cînd, apoi din ce în ce mai des, și pînă la urmă a ajuns s-o considere ca pe însăși rațiunea vieții sale. Știm că ideea aceasta îl sîcîia, că rupsese pagina Manualului de instrucțiuni ce conținea textul Constituției și că o bătuse într-un cui pe un zid, deasupra mesei pe care făcea tot felul de calcule și experiențe, și mai știm că-și ridica din cînd în cînd capul doar pentru a o privi și că citea din ea cîte o linie sau două, ceea ce, poate, înrîurise stilul rapoartelor lui din acea vreme. Textul Constituției, deși alcătuit din simple cuvinte, era împînzit de idei mari ; el a fost scris de oameni care gîndeau la vremea în care omul va fi stăpînul necontestat al sistemului solar. Și mai știm că aceste idei pătrundeau puțin cîte puțin în sufletul lui Hazel. El era, trebuia să-și fi spus sieși, o verigă dintr-un lanț, iar asta era scris în Constituție. Își imagina orașele care urmau să fie create și popoarele gata să se nască și acea legislație încă în fașă...

Prins între observațiile și calculele sale, Hazel simțea deci crescînd în el o înflăcărare civică. N-a spus asta niciodată, dar i se întîmpla s-o scrie, în stilul bizar de supraîncărcat care caracterizează această epocă de mărire și de iluzii. Nu era cîtuși de puțin un incult. Știa cel puțin trei limbi și-i cunoștea perfect pe Joyce și pe Faulkner. De altfel, nu-i de loc rău să-ncercăm, în trecere, să distrugem această legendă care face din vechii exploratori niște brute abia cioplite, iar din primii piloți niște tehnicieni complet polarizați de munca lor.

„Eu sînt, scria el, **tatăl spiritual al unei națiuni care trebuie să apară, plină deja de speranțe și de distrugeri, dar nu pot spune nici ceea ce va fi, nici s-o fac așa cum o doresc. Ciudate proiecte sînt pe cale să se realizeze în spațiu, de-a lungul vremii, și nici dv., nici eu nu le vom cunoaște vreodată rațiunea."**

Nu putea face nimic și nu îndrăznea să spună nimic, dar căpătă cu încetul conștiința unei datorii pe care și-o făurea : să dea acestei lumi noi un exemplu tăcut. Ani de zile ar fi putut rămîne totul în domeniul obscur al intențiilor, dar Jerg Hazel mirosi ceva și ceea ce avea în el explodă. Descoperi aceasta cu totul întîmplător, și ceea ce scrisese cu privire la acele „ciudate proiecte pe cale să se realizeze în spațiu" se putea tot atît de bine potrivi lui însuși și poveștii sale. Căci fără o uimitoare serie de coincidențe n-ar fi fost niciodată pregătit să facă ceea ce a realizat.

Lucrul pe care-l află l-ar fi putut auzi într-un bar, dacă ar fi trăit pe o altă planetă decît Uranus, doar ascultînd întîmplător o conversație sau șirul confidențelor vreunui bețiv, și atunci l-ar fi uitat tot atît de iute cît ar fi durat golirea unui pahar. Dar el se afla pe Uranus și nu exista nici un bar la mai puțin de 12 000 de kilometri de stația lui, cel mai apropiat local demn de a fi botezat astfel găsindu-se în capitala cu două sute șaptesprezece suflete și pe care o auzea doar pe calea undelor.

Oamenii stațiilor risipite prin spațiu au mai mult răgaz decît le trebuie, astfel încît își petrec cea mai mare parte a timpului pîndind vocile îndepărtate, care vibrează înăuntrul căștilor, asemenea zgomotului unor părelnice talazuri înăuntrul scoicilor marine. Ei dispun de receptoare și emițătoare admirabile și pot primi mesaje din aproape întregul Univers locuit și le pot răspunde. Astfel se înnoadă

ciudate prietenii peste spațiu, pe deasupra orbitelor planetare, între oameni care nu se vor vedea fără îndoială niciodată, dar care cunosc cele mai neînsemnate inflexiuni ale vocilor amicale.

Un prieten îndepărtat al lui Hazel îi încredință o veste auzită de la un alt emițător, și s-ar fi putut ca dincolo de el lanțul să fi fost lung. Dar nu fusese niciodată rupt, și asta a fost esențialul, astfel că Jerg Hazel auzi de ea și se hotărî să acționeze. El află că o nelegiuire se pregătea împotriva lui Uranus. Află că o navă încărcată cu sclavi părăsise cu două luni în urmă codrii fierbinți de pe Venus, cu destinația minelor de pe Neptun, urmînd să facă o escală pe Uranus spre a aștepta conjuncția celor două astre. În loc să-și consume fără încetare combustibilul în spațiu, nava se va coborî pe Uranus și va călători odată cu planeta, în toată siguranța, pentru a o părăsi la momentul oportun. Timp de două luni, Uranus va purta o navă-pirat cu echipajul ei de bandiți și încărcătura ei de sclavi.

Nu știm exact în ce termeni Jerg Hazel a aflat evenimentul, nici ce precizări i-au fost date. Știm numai ce a scris privitor la reacțiile sale. **„Am rămas foarte calm, dar a fost ca și cum m-ar fi cuprins un frig brusc. Am întrevăzut deodată consecințele inevitabile ale acestui gest odios. Mi se păru că planeta mea era definitiv murdărită. In prima clipă n-am știut ce hotărîre să iau și am rămas mai multe zile într-o stare de prostrație aproape totală, răspunzînd mecanic la radio, dînd mașinal lămuririle cerute, neputîndu-mi alunga din minte viziunea lui Uranus transformată în vizuina unor bandiți."**

Faptul nu era totuși nou. Această metodă economică de călătorie interplanetară era practicată curent și mai ales de expedițiile ilegale, ce găseau în acest procedeu o siguranță suplimentară. Pe de altă parte, convoaiele de sclavi erau pe atunci numeroase. Dar nu era vorba de sclavi umani și încă și mai puțin de transporturi de femei, așa cum unii autori au crezut de cuviință să scrie în nenumărate opere pretins istorice. Era vorba numai de animale superioare (din junglele de pe Venus), care, deși uimitor de rezistente și ușor dresabile, nu posedau totuși nici o calitate specific umană *.

Sclavia era, la acea epocă, răspunsul logic la condițiile economice. In străfundurile planetelor dormeau bogății nenumărate, metale rare, scînteietoare pietre prețioase, plante cu proprietăți noi, dar se găseau prea puțini oameni în sistemul solar pentru a le exploata; costau prea scump transportarea și asigurarea existenței unui om în spațiu, și în plus oamenii nu puteau, în cea mai mare parte a timpului, să muncească din greu în condițiile mediului ambiant. Sclavii de pe Venus, obținuți ieftin, nu costau mai nimic pentru a fi hrăniți, trăind îngrămădiți în fundul calei navelor, rezistînd la arșiță și la frig, obișnuiți să-și facă rezerve de oxigen pentru ceasuri îndelungate, dacă nu pentru zile întregi, putînd trudi cu un minimum de echipament aproape pe oricare planetă.

Traficul și deportarea sclavilor fură interzise prin legea zisă a Celor Două Lumi, din martie 2447, dar legea rămase multă vreme

---

* Unul dintre cei care au citit în „avanpremieră" această povestire remarcă faptul că în mod obișnuit termenul de sclavi se referă la oameni. Firește că noțiunea poate fi folosită și metaforic (roboții sînt niște sclavi mecanici), dar aici credem că autorul a avut în vedere o epocă în care chiar traficul cu animale de muncă constituie o fărădelege nu mai puțin reprobabilă decît este astăzi sclavia (n.r.).

literă moartă. Spaţiul este un lucru mult prea vast pentru ca să i se poată furniza poliţişti la fiecare încrucişare de orbită. Şi chiar după un secol tot mai brăzdau vidul cosmic nave purtînd în pîntecele lor nefericitele încărcături de venusieni.

În plin mijloc al anului 2498, Jerg Hazel nu ignora că vînzarea şi traficul de sclavi erau o tristă realitate şi cîtuşi de puţin vreo ceţoasă legendă istorică, aşa cum sîntem foarte înclinaţi astăzi să credem. Ştia, de asemenea, fără cea mai mică îndoială, că era zadarnic să alarmeze Guvernul de pe Pămînt. Acesta din urmă n-ar fi făcut nimic: nici nu voia, nici nu putea. Hazel ştia deci că pe Uranus el era stăpînul şi reprezentantul Guvernului. Nu putea să-şi raporteze decît sieşi. În definitiv, se sinchisea destul de puţin de sclavi. Purta în el vechiul dispreţ al oamenilor din timpurile trecute pentru toate creaturile care nu erau oameni. Şi, probabil, era prea puţin frămîntat de pedepsirea piraţilor.

N-a fost, desigur, ideea îndeplinirii misiunii ceea ce-l împinse să acţioneze, nici ideea că i s-ar fi putut reproşa că n-a impus legea, căci nimeni nu-i putea cere să traverseze cîteva mii de kilometri de mlaştini, de pustiuri şi de oceane, nici să înfrunte cîteva duzini de furtuni şi uragane, să urce cel puţin trei lanţuri de munţi şi să traverseze un număr egal de prăpăstii. Nu, nimeni nu-i cerea asta, căci, la acea vreme, nimeni n-ar fi bănuit că sînt cu putinţă astfel de lucruri. Sînt înclinat să cred că izbutise pur şi simplu atît de bine să-şi asimileze textul Constituţiei încît îl considera ca însuşi Dreptul şi ca însăşi Justiţia, că socotea violarea ei o înfrîngere şi o jignire personală şi că accepta mai degrabă propria lui distrugere decît năruirea acestor idei semănate cîteva secole mai înainte de nişte inovatori uitaţi.

Un mileniu mai tîrziu, acest sentiment s-ar fi numit fără îndoială nobleţe a sufletului, dar probabil că un asemenea gînd nici nu-i trecea lui Hazel prin minte.

Mulţi dintre biografii săi au scris că Jerg Hazel a acţionat din omenie faţă de sclavi sau chiar ca apărător al ordinii şi al legii. Pe lîngă faptul că aceşti termeni puteau să fi fost exageraţi, eu cred că sînt şi cu totul nepotriviţi. Socotesc că Jerg Hazel a acţionat doar din egoism — bineînţeles, o formă superioară, dar totuşi egoism; el ştia că punerea la îndoială a concepţiilor lui ar antrena distrugerea echilibrului său. Nu spera să reuşească, ci dorea doar să încerce, ca să rămînă împăcat cu sine însuşi.

Zile de-a rîndul reflectă; rapoartele sale deveniră seci şi laconice, dar rămaseră corecte şi precise. Îşi tăie barba cu mai puţină îngrijire, firicele de păr gri apărură printre cele de păr negru. Filmul său personal conţine prea puţine lămuriri asupra acestui răstimp: vădeşte zăpăceala lui, neliniştea lui în termeni dramatici, care contrastează straniu cu conciziunea senină a observaţiilor sale obişnuite.

Ştim că în acea perioadă reciti cu atenţie toate rapoartele privitoare la Uranus, că studie de o sută de ori hărţile şi fotografiile planetei, că ajunse să nu se mai dezlipească de textul Constituţiei, deşi-l cunoştea acum pe de rost. De altfel, la Muzeul interplanetar

din Dark poate fi văzută acea bucățică de hîrtie, uzată și îngălbenită de vreme, purtînd urmele a numeroase îndoituri, zdrențuită pe margini și mînjită ici-colo de amprentele unor degete îmbibate de ulei de mașină — unul dintre cele mai mișcătoare documente pe care ni le-a transmis acea perioadă.

Și în timp ce-și uza vederea urmărind simbolurile, cifrele și traseele topografice, în el se plămădea și se dezvolta treptat concepția planului său. Într-o bună zi acest plan fu pus la punct.

Hazel mai dispunea de aproape o săptămînă pînă la sosirea navei ticsită cu sclavi. Știa deci că avea ceva mai mult de două luni înaintea lui ca să-și ducă munca la bun sfîrșit și să atingă locul de coborîre al astronavei-pirat. Dar această muncă era lungă și grea, și Hazel nu era sigur de reușită ; de aceea nu spuse nimic nimănui, ceea ce este lesne de înțeles, căci nimeni nu l-ar fi luat în serios.

Într-o bună dimineață, puse în funcțiune sistemul automat de răspuns navelor care ar fi putut cere coordonate și înștiință orașul și cele două stații științifice de absența lui pentru cîteva ore. Nu le spuse ceea ce avea de gînd să facă. Se mărgini să mărturisească numai că avea intenția să întreprindă o „mică explorare". Au fost chiar termenii pe care-i folosi.

Umplu cu instrumente șenileta, îmbrăcă un costum de scafandru și părăsi stația. Șenileta era un instrument ideal pentru deplasarea la suprafața platoului stîncos, în pofida vîntului și furtunilor, în pofida lianelor de pe sol, care nu erau decît ciudate excrescențe minerale, în pofida crevaselor gigantice și în pofida presiunii atmosferice.

Cerul trebuie să fi fost relativ pur în ziua aceea, fîșii purpurii se tîrau fără îndoială în atmosfera înaltă, între norii de un galben strălucitor. O furtună ce se pregătea trebuie să fi zugrăvit orizontul cu fantastice marmorări violete. Prin spărturi în cețuri, Hazel distingea pîlpîitoare stele, sateliții fugari ai planetei și poate Soarele.

Conduse mai întîi mașina spre nord, apoi de-a lungul unei vaste crăpături. Examină rezultatele cîtorva calcule pe care le făcuse zilele precedente și se îndreptă fără șovăire către un punct al platoului stîncos. Găsi ceea ce căuta. Ni-l putem destul de ușor închipui sărind jos din șenileta, cu multă agilitate, dar suflînd din greu un minut-două, căci vîrsta începea să-l apese, apoi agățîndu-și de centură un tîrnăcop, un drug de mină, umplîndu-și un sac cu instrumente de precizie și rulouri de sîrmă de cupru și contemplînd cerul schimbător prin casca transparentă care-i acoperea capul.

A întins-o la drum, în aerul calm, pînă a ajuns la un centiped, deoarece acesta fusese ținta călătoriei lui. Era un centiped încă tînăr, care nu depășea talia unei coline pămîntene și stătea neclintit, cu labele strînse sub el, dormind, poate, sau, dacă nu dormea, se deda cine știe cărei ocupații pașnice, necesare metabolismului său. Jerg Hazel se încumetă atunci să se cațere pe centiped, așa cum ar fi făcut pe un perete stîncos, tăind cu tîrnăcopul treaptă cu treaptă în carapacea cristalină a animalului. Progresa încet, deoarece săpa într-o substanță extrem de dură și nu mai avea musculatura din tinerețe, dar lovea cu regularitate fierul uneltei de solzii lați și terni. Și, făcînd aceasta, își murmura sieși cuvintele Constituției, imprimate pe acea bucată de hîrtie mînjită, vîrîtă într-unul dintre

buzunarele lui, sub costumul de scafandru, și pe care acum n-o mai putea de loc atinge, nici desface și care, de altfel, în atmosfera de pe Uranus s-ar fi distrus instantaneu, cu tot frigul și absența vîntului. Poate că el atribuia acelor cuvinte o valoare aproape magică ; în orice caz, chiar în momentul în care atinse creasta centipedului, întrevăzu posibilul succes al întreprinderii sale : **„Fremătam de bucurie,** a scris el mai tîrziu, **dar nu la gîndul lucrului pe care deja îl săvîrșisem și pe care pînă atunci nimeni nici măcar nu încercase să-l facă, ci la ceea ce mă aștepta și-și întindea nedeslușit tentaculele în viitor".**

Fără să șovăie, se-ndreptă spre ceea ce se putea numi capul centipedului, locul carapacei care purta cele trei plăci cornoase, ce permiteau fiarei să se conducă și să evite obstacolele, grație unui efect de capacitate electrică, și care constituie în același timp ochii și urechile lui, simțul tactil, gustul și mirosul său.

Hazel studiase minuțios anatomia centipezilor pe planșe executate după unicul specimen disecat și, cînd porni să foreze o gaură, nu se înșelă asupra locului. Făcuse de altfel studii complete de medicină și era perfect calificat să întreprindă această muncă, deși o ucenicie de miner ar fi fost poate preferabilă aceleia de chirurg atunci cînd e vorba să operezi un munte. În mai multe rînduri utiliză mici încărcături de explozibil, dar aceasta nu trezi fiara. El se temu chiar la un moment dat să nu fie moartă, într-atîta îi era de totală nepăsarea, dar temperatura ei era cu cîteva zeci de grade mai ridicată decît cea a mediului înconjurător, așa că teama lui Hazel n-avea temei. Sfîrși prin a săpa un puț adînc, de aproape doi metri și lat de un metru, și cu cît cobora cu atît munca lui devenea mai ușoară, deoarece se afunda în țesuturile vii ale animalului, care avea o structură fibroasă și un schelet moale ; în realitate era vorba doar de straturi destinate să izoleze organismul centipedului de condițiile exterioare, dar faptul de a le fi atins îl încurajă pe Hazel foarte mult.

Începu atunci să opereze cu o precizie chirurgicală. Dorea să introducă un corp străin în sistemul nervos al centipedului, astfel încît să i se poată controla somnul și mișcările. Cu acest prilej, dovedi o admirabilă ingeniozitate. Știa că sistemul nervos al centipezilor n-are nimic de-a face cu al nostru, punînd în joc procese chimice necunoscute corpului nostru, dar reuși să precizeze cîteva dintre conexiunile conducătoare și să le distrugă, aducînd astfel centipedul la discreția sa. În acest scop fu ajutat de slaba complexitate dovedită de sistemul nervos al centipedului și de marea lui întindere, ceea ce făcea posibilă o reperare cvasigeografică a principalelor lanțuri nervoase. Realizînd aceasta, Hazel se compară cu **„acele insecte care ajung să reducă la neputință o larvă de cîteva ori mai mare decît ele, spre a o preschimba în hrană pentru progenitura lor".**

El însă nu era o insectă și nici nu-l călăuzeau milioane de ani de instincte acumulate. Singur trebui să născocească totul, să se servească de experiența altor oameni, dar numai de cuvintele și de planurile lor, nu și de memoria sau gesturile lor. Jocul pe care-l juca era din cale afară de periculos, iar el o știa prea bine. Cînd împlîntă lama lui de oțel în centrii motori ai centipedului ca să-l constrîngă la imobilitate, **„animalul tresări, și aceasta fu ca și cum**

un cutremur ar fi zguduit dealul pe care mă aflam. Ieşii pe cît putui mai iute din puţul în care riscam să mă găsesc prins şi zdrobit şi mă agăţai de solzi şi de cei cîţiva pitoni pe care avusesem precauţia să-i pun. Zburai cît colo de mai multe ori, înainte să revină calmul, şi rezistenţa costumului meu de scafandru literalmente mă ului".

Dar Hazel a învins centipedul. Nu-l adusese încă la o deplină supunere în faţa voinţei lui de om, dar a făcut din el obiectul său, îl putea lăsa acolo să putrezească, dacă ar fi dorit-o, căci centipedul îi aparţinea. Şi presupun că Hazel trebuie să fi strigat cu voce tare cîteva fragmente din Constituţie, cam în felul în care primul învingător al mamutului sau al uriaşului urs al cavernelor trebuie să-şi fi invocat zeii. Cu aceasta, părăsi centipedul, reveni la şeniletă şi se întoarse la staţie. Înainte de a pleca, avu prudenţa să înece rana pe care a deschis-o în spinarea animalului sub un val de substanţă spumoasă şi uşoară ce servea la astuparea spărturilor în pereţii astronavelor şi ai staţiilor. Singura urmă a intervenţiei sale erau două fire de cupru, atîrnînd pe flancul fiarei şi în care putea trimite un curent electric destinat să excite nervii animalului şi să-i redea facultatea de a se mişca.

Hazel descrise amănunţit pe filmul său personal realizările lui, dar, la întrebările oraşului şi ale celor două expediţii ştiinţifice, se mulţumi să răspundă : **„Am făcut o mică descoperire, însă preferam să nu dezvălui nimic pentru moment, ignorînd încă dacă era vorba de ceva important sau nu".**

Furtuna izbucni spre sfîrşitul serii, ceea ce e un fel de a spune, căci o zi întreagă nu durează pe Uranus decît zece ore terestre, dar oamenii ce trăiesc în aceste lumi uriaşe păstrează în mod iraţional acelaşi fel de a măsura timpul care a predominat pe Pămînt multe milenii. Vijelia fu scurtă şi violentă şi, vreme de trei ori 24 de ore, Jerg Hazel trebui să aştepte ca straturile joase ale atmosferei să se calmeze.

Cînd Hazel putu în sfîrşit să umble pe afară, cerul era aproape în întregime pur. Se înnopta. Firmamentul se colora în mov, sateliţii, clar vizibili, călătoreau între stelele nemişcate. La cîteva milioane de kilometri de acolo, încă nedecelabilă, o navă îşi urma cursa. În străfundurile calei, sclavii venusieni gemeau sau urlau continuu şi monoton, dar căpitanul navei nu se sinchisea, pereţii despărţitori fiind perfect izolaţi acustic.

Hazel îşi regăsi fără greutate centipedul. În mai multe locuri ale carapacei reîncepu operaţiile cu care acum se obişnuise. Dorea să controleze nu chiar toate prelungirile nervoase motorii ale animalului, ci numai un număr determinat, căci planul său era să călărească uriaşul animal şi să străbată pe spinarea lui întinderile ucigătoare ale planetei. Nu era vorba acum să-l dreseze şi nici chiar să-l facă să priceapă că el, Jerg Hazel, exista şi era stăpînul său, avînd asupră-i dreptul de viaţă şi de moarte. Dorea doar să dubleze rudimentarul sistem nervos al centipedului pritnr-o reţea — nu mai puţin primitivă, dar la fel de eficace — de fire de cupru mulţumită cărora spera să poată dirija după voie mişcările enormei mase. Era un vis dement, dar Jerg Hazel avea îndărătnicia nebunilor.

Dădu greş în mai multe puncte, dar găsi destui ganglioni nervoşi ca să spere într-o reuşită. Profitînd de liniştea care, în această parte a globului uranian, urmează totdeauna furtunilor, munci mai multe zile fără întrerupere, mîncînd fără a-şi părăsi costumul de scafandru, îndopîndu-se cu droguri împotriva oboselii, recitînd necontenind textul Constituţiei.

Numeroşi pictori l-au reprezentat apucîndu-se de treabă. Majoritatea tablourilor pe această temă sînt în mare măsură inexacte sau, atunci cînd au detaliile făcute cu grijă, ele par în cel mai bun caz puţin probabile. Aceste picturi îl reprezintă pe Jerg Hazel ca pe un fel de erou epic şi olimpian, ceea ce n-a fost niciodată. Era mult mai scund decît credeau, şi trăsăturile lui zbîrcite n-aveau de loc seninătatea maiestuoasă pe care i-o atribuiau. Barba îi era de-a dreptul murdară şi nepieptănată. Cît priveşte centipedul, era cu mult mai mare decît îl reprezintă ei îndeobşte. Una dintre cele mai reuşite ilustraţii din cîte le cunosc consacrată acestei scene este datorată penelului naiv al unui pilot care l-a cunoscut într-adevăr pe Jerg Hazel ; această pînză n-are o valoare artistică, dar e cu mult mai grăitoare decît multe altele şi, fără îndoială, acesta-i motivul pentru care figurează la loc de cinste în marele hol al Muzeului interplanetar din Dark.

Succesul nu-i suci lui Jerg Hazel capul. El transformase centipedul într-un soi de complex biomecanic. Se temu însă de a nu-l putea însufleţi în mod coerent. Legase capetele cablurilor lui conductoare la un fel de tablou de bord pe care îl fixase solid pe spinarea centipedului. Dar nu îndrăzni să controleze de sus primele mişcări ale animalului, ci i le telecomandă dinăuntrul şeniletei.

Dădu drumul prin fire unui curent extrem de slab.

„Centipedul fremăta şi pămîntul începu să tremure. Am pus în mişcare motorul şeniletei, astfel încît să mă pot îndepărta iute de locul meu de experienţă dacă lucrurile ar lua o întorsătură proastă. Mă temeam că centipedul se va revolta împotriva constrîngerii pe care i-o impuneam şi va încerca vreo zvîrcolire disperată. Curînd însă fu evident că raţionasem în calitate de om şi cîtuşi de puţin în cea de centiped. Imensul animal nu părea de loc să-şi dea seama de ceea ce i se întîmpla. Ajunsei să-l fac să se ridice pe una dintre prelungirile lui. Dar se pomeni astfel într-o poziţie instabilă şi se prăbuşi imediat. Atunci încercai să excit în acelaşi timp toate terminaţiile nervoase asupra cărora lucrasem şi avui impresia că centipedul a înnebunit. Se ridică şi încercă să fugă în toate direcţiile deodată, cu riscul de a-şi zdrobi membrele, căci forţa lui era de necrezut. Dar aceste gesturi dezordonate se datorau neîndemînării mele de a-l dirija şi nu vreunei fantezii din partea lui. Am ajuns curînd să-l pun în mişcare, deşi într-un fel şovăitor şi lent, întrerupt de poticniri şi căderi. La început, am fost cît pe-aci să plîng de disperare".

Ni-l putem destul de lesne închipui pe acest bătrîn, ajuns în acest punct al încercării sale, muşcîndu-şi buzele, scrîşnind din dinţi, cu ochii adînciţi în orbite din pricina extenuării, cu obrajii schimonosiţi de ticurile nervoase pricinuite de drogurile absorbite şi cu sufletul aprins de furie, de vorbe mărețe, de spaimă şi de ucigătorul sentiment al neputinţei. Trebuie să-şi fi dat brusc seama

de nebunia încercării lui; luciditatea care merge adesea mînă în mînă cu epuizarea îi va fi sfîșiat și mai mult inima; încrederea i s-a risipit treptat, pe măsură ce în el creștea oboseala. Înțelegea acum că, oricît de îndemînatic ar fi devenit, tot nu se putea substitui centrilor motori ai centipedului, că nu va ajunge niciodată să-i redea imensului animal echilibrul, că n-ar obține decît mișcări zmucite și aproape dezordonate, ca acelea provocate unei labe de broască ai cărei nervi sînt supuși fluxului electric. Căci de fapt o asemenea experiență realizase el la scară mare.

În cele din urmă se prăbuși pe fotoliul său din șeniletă și dormi mai multe ore un somn agitat și neodihnitor. Atunci a fost momentul în care, fără să bănuiască, a fost ajutat de noroc. Instalase, pentru a dirija centipedul, două posturi distincte de telecomandă. Unul înlocuia impulsurile destinate terminațiilor nervoase din prelungirile centipedului, iar celălalt servea doar să scoată din circuit creierul, pe care-l abordase cu prilejul primei operații sau, mai degrabă, excavații. Hazel s-a gîndit să comande direct prelungirile animalului, fără să mai treacă prin intermediul creierului, și în acest scop intercalase un releu special care să izoleze centrii motori ai animalului de prelungirile lui. Dar acest ultim releu se defectă; acumulatoarele ce-l alimentau fuseseră înecate în spuma cu care Hazel umpluse groapa căscată de pe spinarea centipedului. Întărindu-se, spuma sfărîmă pur și simplu acumulatoarele, distrugîndu-le iremediabil. Releul încetă să funcționeze. Creierul centipedului preluă din nou controlul propriului său corp și animalul continuă să doarmă, pentru că va fi hotărît s-o facă din vreo nedeslușită rațiune fiziologică.

Știm în mod cu totul sigur că atunci cînd Hazel se trezi nu-și dădu seama de transformarea survenită fără voia lui în aparataj. Era prea înfuriat pe sine însuși, pe centiped, pe negustorii de sclavi și, într-un mod mai general, pe tot ce exista în lume, cu excepția Constituției, și furia sa ajunse curînd vecină cu nebunia.

(SFÎRȘITUL ÎN NUMĂRUL VIITOR)

VASILE MĂNUCEANU

Statuile lui BENJAMIN

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Sculptorul Olivier Benjamin, care trece drept un geniu datorită fascinantelor sale statui expuse în sala „Capricorn", este găsit asasinat în locuința sa. Comisarul Leduc, însărcinat cu ancheta, se află în fața unei duble enigme: aceea a statuilor, cărora nimeni nu le poate descifra bizara expresie, și a asasinatului, care aparent nu are nici un mobil. În cele din urmă, Leduc intră în posesia unui amănunt esențial: din locuința sculptorului au dispărut o cutie de metal argintiu și un caiet cu scoarțe negre...

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

11.

Era cît se poate de vădit că doamna Quentin s-a plictisit îngrozitor de mutra comisarului. Deschizîndu-i ușa, își stăpîni cu greu o strîmbătură, dar îi arătă resemnată un scaun. Leduc nu se mai simți timorat de aerele ei aristocratice, deoarece călca pe un teren ceva mai ferm. Intră direct în materie. Portăreasa încruntă ușor sprîncenele, forțîndu-se să-și amintească:

— O cutie de metal argintiu, cu ornamente... Da, am văzut-o, firește că am văzut-o.

— Atunci cum de n-ați remarcat dispariția ei?

— Nu sînt portărel, domnule, nu țineam un inventar al obiectelor din locuință, răspunse femeia, bățoasă. N-am băgat de seamă, pur și simplu.

— Să admitem. Ce conținea acea cutie, doamnă Quentin?

O ducesă insultată de un țărănoi nu ar fi fost mai furioasă:

— Cum vă închipuiți, domnule, că aș fi putut avea curiozitatea...
— Scuzați, căută s-o dreagă comisarul, voiam să spun ce credeți că ar fi putut să conțină.
— Știu și eu, făcu portăreasa ceva mai îmblînzită, poate obiecte de toaletă, perii, apă de colonie, săruri de baie. De fapt semăna cu o trusă de toaletă.

Comisarul avu o schimă dispreţuitoare în faţa acestei lipse de imaginaţie. Căută, răutăcios, să-i dea o lovitură în plin :

— Dar dacă acea casetă conţinea... cu totul altceva, stimată doamnă, ceva de preţ ?

Doamna Quentin păli, pierzîndu-şi ca prin farmec întreaga stăpînire de sine. Înţelegea că ea, ca una care avusese acces permanent în apartamentul sculptorului, putea fi ţinta unor bănuieli grave. Bîigui :

— Ceva de preţ ? Vreţi să spuneţi bijuterii, bani ?

— Tot ce se poate. Leduc se juca acum de-a motanul cu şoarecele : Dar despre un caiet cu scoarţe negre, de piele, vă amintiţi ceva ?

— Un caiet ? Nu, nu ştiu... nu mai ştiu.

— Gîndiţi-vă bine. Poate că nu era chiar la vedere, poate îl ţinea într-un sertar.

Portăreasa tresări, voi să protesteze iarăşi, rănită în amorul propriu, dar nu mai avea forţa necesară. Şopti penibil :

— Vă rog să mă credeţi, n-am obiceiul să scotocesc...

Leduc nu stărui. Se considera răzbunat îndeajuns şi apoi nu avea rost să investigheze mai mult pe această linie, era convins de nevinovăţia portăresei.

Se întoarse îngîndurat la P. J. Aşadar se iviseră elemente noi, deosebit de interesante. Nu era exclus să fi ieşit la iveală însuşi mobilul crimei, deoarece, după toate aparenţele, dispariţia casetei şi a caietului cu scoarţe negre coincidea cu asasinarea lui Benjamin. Cutia aceea cu ornamente fanteziste să fi conţinut într-adevăr bijuterii, obiecte de mare valoare ? Posibil. Se explica atunci de ce făptaşul dispreţuise inelul cu briliant şi cei 9 000 de franci. Îi veni în minte deodată răspunsul în doi peri al sculptorului : „Elixirul artei supreme." Ce naiba o fi voit să spună ? Poate că păstra acolo stupefiante, heroină, haşiş, cine ştie, poate că lucra drogat, ca atîţia artişti. În cazul acesta, caseta constituia o tentaţie imensă pentru un toxicoman, şi se ştie că aceştia nu se dau în lături de la crimă pentru a-şi satisface viciul. O prezumpţie nouă deci. Dar poate că afirmaţia cu elixirul nu fusese nici măcar o metaforă, ci o glumă absurdă a lui Benjamin, de la un om ca el te puteai aştepta la orice. Şi caietul ? Aici nu mai încăpea îndoială, sculptorul recunoscuse că e un fel de jurnal al său. Să fi cuprins, jurnalul acesta, date compromiţătoare pentru o persoană, care spre a intra în posesia lui se folosise de cuţit ? Iarăşi foarte posibil. Şi încă ceva : exista vreo legătură între casetă şi caietul cu scoarţe negre ? Cum se face că dispăruseră amîndouă deodată ? Ori poate că nici nu dispăruseră de fapt, poate că Benjamin, cu puţin înainte de moarte, le dusese undeva, afară din casă, la loc sigur. Atunci înţelesese probabil că domiciliul lui nu mai e un loc sigur, se simţea ameninţat... Drace, cîte întrebări !

Telefonul zbîrnîi impertinent. Leduc gemu, convins că va asculta iarăşi vocea mătăsoasă a domnişoarei Honorine, dîndu-i amănunte senzaţionale în legătură cu blestemata pilulă palidă. Dar nu era decît Michaud, care-l anunţa radios că l-a capturat în fine pe teribilul Moustache.

12.

Cu toată făptura lui musculoasă, Moustache nu făcea de loc impresia unei brute în adevăratul înțeles al cuvîntului. Avea o figură inteligentă, devastată însă de excese, de viața dezordonată pe care o ducea. Se uită cu o vicleană ingenuitate la comisar cînd acesta îl întrebă dacă l-a cunoscut pe Olivier Benjamin.

— Benjamin, Benjamin... Ihî. Mi se pare că vinde castane prăjite undeva, pe bulevard. Sau nu, acela e moș Ioachim...

— Nu bate cîmpii, fiule. Ți-aș asculta bucuros flecăreala la un absint, dar acum n-avem vreme de pierdut.

— Nu pomeniți de lucruri sfinte, domnule comisar. Am și uitat de cînd n-am mai băut o dușcă.

— Nu-i nimic, poate că vei avea ocazia foarte curînd. E drept că aici nu facem tratații, însă candidaților la ștreang li se îndeplinește de obicei ultima dorință.

Derbedeul îl privi fix :

— Ce vreți să spuneți, domnule comisar ?

— Ce-ai auzit. Ascultă, Moustache, tu nu citești ziarele ?

— Mărturisesc că de vîndut am vîndut, dar de citit niciodată. Grădinarii nu consumă castraveți.

— Păcat. Dacă citeai, ai fi avut prilejul să afli că Olivier Benjamin a fost asasinat în locuința lui.

Ochii lui Moustache se căscară de groază, sîngele îi fugi din obraji. Era clar că, versat cum era în relațiile cu „sticleții", venise aici hotărît să facă pe prostul, dar aflînd pentru ce este anchetat își pierduse cu desăvîrșire cumpătul. Leduc avu grijă să răsucească tăișul în rană, cu perfidie :

— N-am cartea de vizită la mine, dar pot să-ți spun prin viu grai că sînt comisarul Leduc de la brigada criminală. Ceea ce vînăm noi de obicei este capul. În cazul de față capul tău, băiete.

— Nu vă înțeleg, domnule comisar, bîlbîi nenorocitul cu buze tremurătoare. Nu mi-am pătat în viața mea mîinile de sînge...

— Pînă la proba contrarie sînt dator să te cred, Moustache. Însă vreau adevărul întreg și amănunțit. Oricare ar fi acest adevăr, el este singura ta șansă. Ai fost văzut pe cînd te duceai spre locuința sculptorului Benjamin, împreună cu acesta. Nu e o dovadă decisivă, dar e destul pentru tine ca să intri în labirintul morții. Și e foarte greu de ieșit de-acolo, crede-mă. Haide, vorbește.

Cu umerii căzuți, cu privirea rătăcită, vagabondul își începu spovedania :

— Ceasul rău, că altfel nu pot să-i zic.... Cîștigasem cîțiva bănuți în hale și mă pregăteam să-i cheltuiesc cu folos la „Roata cu bucluc", cînd a intrat în vorbă cu mine Benjamin ăsta, fie-i țărîna ușoară dacă ziceți c-a murit. Mi-a spus că e sculptor și că vrea să-i pozez, firește nu pe degeaba. Ideea mi-a zîmbit. Nu strică niciodată un gologan în plus, mai ales cînd nu ești obligat să-ți rupi șalele pentru asta. M-a dus la el la atelier. M-a rugat să aștept puțin pînă își pune halatul. A trecut alături. Zăbovea, cine știe de ce. Holbîndu-mă cu pe ici, pe colo, am zărit o sticlă de coniac. Ia să gust, zic. Și gust. Al naibii de bun, băutură subțire, nu mai pusesem gura pe așa ceva. Și m-am pomenit că golesc sticla. Cînd s-a întors șeful eram

criță. Mi se făcuseră picioarele de mucava și mă simțeam ca îngerii, aș fi vrut să dorm pe o saltea de nori. A început să zbiere la mine, m-a făcut bețivan nenorocit și m-a poftit să plec de urgență, să mă duc la dracu. Dar eu nu mai puteam să fac un pas. Tot ocărînd și înjurîndu-mă, m-a tîrît pe o canapea, în spatele paravanului, unde am adormit buștean. Cît oi fi dormit nu știu, dar cînd m-am trezit mi-era grozav de rușine de toată chestia. Se auzea mișcare în atelier și m-am uitat printr-o găurică, să văd care-i situația. Cînd colo, moș Petrinet !

— Moș Petrinet, peticarul ?

— În persoană. Gol pușcă ! stătea mîndru ca un catîr cu clopoței, pe un fel de scenă, și molfăia ceva cu gingiile lui știrbe, pesemne o bomboană. M-a bufnit rîsul. Cum să nu rîzi cînd vezi un hodorog ca el în pielea goală. Sculptorul se învîrtea de colo-colo, grăbit și agitat, cu toate că nu făcea nici o treabă. M-am uitat iar la moș Petrinet. Nu mai mesteca. Privea țintă în tavan. Ce-o fi văzînd acolo, zic, o muscă ? Nu era nici o muscă. Dar el privea acolo ca un nebun. Avea ochii mari, îi luceau ca de friguri, și toată fața i se schimbase, parcă nici nu mai era el, doamne ferește ! Îmi făcea impresia că acu, acu, o să dea din mîini și o să zboare. Pesemne nu-mi trecuseră de tot aburii beției. M-am uitat în jur după o cană cu apă, dar am dat de o haină agățată acolo, în cuier, după paravan, haina sculptorului. Am pipăit-o, așa, din curiozitate. Pe urmă... am extras portofelul. De piele fină, cu monogram aurit. Înăuntru, trei sute de franci. Am înghițit în sec. Cum să rezisți, sfinte Sisoe ? M-am uitat iar prin găurică, nu la uncheaș, ci la sculptor, ăsta mă interesa. Nu știu ce tot meșterea într-un colț al odăii, mi s-a părut că umflă un cauciuc, naiba știe, că toate le vedeam anapoda, dar oricum, mi-am zis, acuma e momentul. Ușa era la doi pași, m-am strecurat ca o pisică...

— Atîta tot, Moustache ?

— Atîta, domnule comisar, șopti vagabondul asudat ca un alergător de cursă lungă. Jur pe viața mea.

— Bine. Michaud, fă rost de cîteva sticle cu bere.

— Domnule comisar, îndrăzni Moustache trecîndu-și limba peste buzele arse, cît credeți că o să capăt pentru cei trei sute de franci ?

Leduc îl privi ca dintr-o depărtare și, după o pauză care i se păru nefericitului cît un veac, răspunse :

— Benjamin n-a depus nici o reclamație împotriva ta, așadar e o chestiune care nu ne privește. Pe mine mă interesa cu totul altceva. Michaud îți va lua o depoziție amănunțită, firește, minus partea cu portofelul. Pe urmă ești liber.

Haimanaua izbucni într-un potop de vorbe recunoscătoare, însă Leduc nu stătu să asculte. Își luă pălăria și ieși pe ușă ca un somnambul, privind țintă înaintea lui.

13.

Nimic nu se schimbase în atelierul lui Benjamin din ziua în care Leduc pășise pentru prima dată acolo. Numai un strat subțire de praf se așternuse pe suprafețele lucioase. Comisarul își scoase pălă-

ria, o depuse pe covorul întunecat, în fața lui; fruntea îi era asudată, și-o tamponă îndelung. Se așezase în același fotoliu. Ca atunci cînd începuse ancheta, după plecarea tehnicienilor, cu singura deosebire că Michaud nu mai era aici să-l enerveze cu interminabila lui masticație. Ridicase toate storurile, încăperea era scăldată într-o lumină intensă; voia să reconstituie cît mai exact atmosfera inițială. Închise o clipă ochii, încercînd să-și adune gîndurile la adăpostul acestui ecran protector. Cînd îi deschise, fără să se clintească de la locul său, reîncepu, cu tot calmul pe care-l mai avea, meticulosul inventar, cu toate că-l știa pe dinafară, pe drum îl refăcuse în minte de o sută de ori. Toate erau la locul lor. Podiumul acoperit cu o carpetă scumpă, probabil un Tebriz, aprecie comisarul, pe care călcaseră picioarele strîmbe și jegoase ale lui moș Petrinet, în timp ce licheaua de Moustache se amuza în spatele paravanului. Da, și paravanul era acolo, cu gheișele lui surîzătoare și decolorate. Și aparatul de stropit, pulverizatorul acela tip Duco. Imensele vaze goale, inutile. Șevaletul, cu torsul acela început în linii nervoase, superficiale. Măsuța de fumat, fotoliile, trei, numărîndu-l și pe cel în care ședea.

O adîncă mîhnire umbri ochii lui Leduc: rutina să fi fost de vină sau vîrsta nemiloasă care începea să-i sclerozeze pe nesimțite acele sensibile și prompte resorturi nervoase care făcuseră din el o mîndrie a poliției judiciare? Cum de nu-și dăduse seama din primul moment ce anume e nefiresc aici, cu toate că-l încercase cîteva clipe acel sentiment tulbure, de nemulțumire? Acum știa, înțelegea, dar de cîte bîjbîieli ar fi fost scutit dacă ar fi realizat de la început acel adevăr simplu, uluitor de simplu! Acum înțelegea, dar pentru a înnoda capătul firului pe care-l ținea în mîini cu celălalt capăt, pe care-l bănuia acolo, lîngă el, trebuia să mai facă un efort, o mișcare, una singură, și se simți deodată stors de puteri, cuprins de panică, părăsit de întreaga umanitate, ca pe front, cînd trebuia să dezamorseze o mină neexplodată. De astă dată însă nu era teama de o primejdie materială, ci pur și simplu teama de a ști, iar perspectiva acestei înțelegeri definitive, a acestei confirmări echivala în conștiința lui Leduc cu prăpădul unei explozii.

Sudoarea îl năpădise din nou. Cu dinții încleștați, se ridică încet din fotoliu, păși ca în vis peste pălăria aruncată pe covor și se îndreptă cu mișcări rigide, automate, spre un colț al atelierului.

Peste aproximativ o oră era la el acasă. Se dezbrăcă, își puse halatul, cu aceleași mișcări mecanice, încătușat parcă în starea lui de hipnoză, și se lungi pe pat. Peste cîteva momente se ridică însă brusc și începu să se plimbe cu pași mari prin odaie. Ocolea mobilele din instinct, fără să le vadă. Fixitatea privirilor lui, care treceau dincolo de ziduri, l-ar fi făcut poate să semene cu fantomaticele statui de la „Capricorn", dar pe cînd acelea căutau în strădiunța lor supremă să se desprindă de materie și de timp, el, Leduc, se simțea cufundat în cele mai negre văgăuni ale acestei planete bîntuite de suferință și ticăloșie.

14.

Cînd Leduc termină de vorbit, șeful clipi năuc în spatele ochelarilor. Pipăi după portțigaret, se răzgîndi, apoi duse mîna la frunte, pentru ca printre degete să-l poată examina rapid pe comisar. Da, era cam tras la față, cu ochii adînciți în orbite. Și începuse să încărunțească pe la tîmple, abia acum observa asta.

— Leduc, să vorbim prietenește, fără ocoluri. Sînt departe de a-mi pierde stima pentru tine, de a te blama. Dar în ultima vreme ai lucrat enorm. Ești surmenat, se vede cît de colo. În astfel de condiții oricine poate s-o ia razna... Se corijă repede : Vreau să spun să se lase furat de imaginație...

Nici un mușchi nu se clinti pe fața comisarului. Prevăzuse această reacție :

— Sînt perfect sănătos și lucid. Mă puteți supune oricărui test de psihiatrie.

Șeful se foi pe scaun, nervos :

— N-am zis că ești nebun. Dar n-ai pretenția că trebue să cred o asemenea... o asemenea... Nu găsi cuvîntul : Sînt un tip rațional, Leduc, tocmai de aceea mi-am ales o astfel de carieră. Admit că în criminalistică poți avea surprize uluitoare, dar resping tot ce depășește limitele raționalului.

— Permiteți-mi să vă întreb : ce înțelegeți prin rațional ?

— Ceea ce este posibil, verosimil, explicabil, în sfîrșit.

— Perfect. Deocamdată să lăsăm la o parte noțiunea de „posibil". Dacă întîlnești în viață un fapt neverosimil, inexplicabil, înseamnă oare neapărat că este și irațional ? Hm... Nu-i pătrunzi esența, geneza, într-adevăr, dar cine garantează că nu are o logică, oricît de absconsă, dar o logică...

— Poate că ai dreptate Dar mai întîi acest inexplicabil trebuie să se producă, să-și demonstreze **posibilitatea.**

— Tocmai aici voiam să ajung. Dați-mi mînă liberă să dovedesc existența acestui fapt neverosimil. Orice rațiune din lume va trebui să-l admită atunci.

— Cu neputință, Leduc !

— N-aveți dreptul să respingeți o ipoteză înainte de a o verifica !

— Moral nu am acest drept, recunosc. Dar sînt considerente mai puternice, Leduc, făcînd abstracție de totala mea neîncredere. Forurile respective nu vor îngădui cu nici un chip ceea ce mi-ai propus mai înainte. Și chiar dacă le-am smulge această autorizație, gîndește-te ce s-ar întîmpla dacă „ipoteza" ta s-ar dovedi numai halucinația unui creier obosit, cum trebuie să-ți spun fără menajamente că o consider și eu. Și așa, poliția a fost ridiculizată de atîtea ori și decretată o adunătură de imbecili. De data asta ne vor socoti demenți. Pentru nimic în lume nu voi îngădui să pui în practică sinistra ta idee !

Înțelegînd că întrevederea s-a terminat, comisarul Leduc se ridică. Lucru curios, atitudinea șefului nu părea să-l fi afectat prea mult. Poate fiindcă știuse dinainte acest deznodămînt.

15.

Lampa electrică tăia în beznă un rotocol gălbui, tremurător. Pașii celor trei împrumutau reverberații ireale sub bolta cufundată în obscuritate a sălii „Capricorn", vocile lor vătuite articulau cu prudență orice cuvînt, cu toate că nici un sunet nu putea străbate în afară. Cel mai înalt dintre ei, care purta un fel de chipiu și ai cărui nasturi metalici sclipeau din cînd în cînd în razele lanternei, cuteză totuși să ridice glasul într-o tînguire disperată :

— Domnule comisar, mă nenorociți ! Dacă se află ceva...

— Nu se va afla nimic, fii liniștit, Adrien.

— Şi totuși, stărui celălalt plîngăreț, totuşi mi-e teamă. Ştiu, vă datorez recunoștință. Cînd am fost nevoit să demisionez din poliție, după întîmplarea aceea stupidă cu tripoul portughezului, dumneavoastră mi-ați găsit slujba asta și ați garantat pentru mine. Dar e inuman să mă expuneți acum unui nou scandal. Dumnezeule, cine m-a pus să accept !

Leduc își stăpîni cu greu iritarea :

— Îți dau cuvîntul de onoare că, orice s-ar întîmpla, nu vei avea nimic de suferit. Şi acum încetează.

Celălalt păru că se liniștește. Fasciculul luminos rătăci cîteva clipe pe ziduri, apoi brusc se fixă asupra unui cap încremenit, care se desprinse din întuneric ca prora unei corăbii fantomatice. Se întîmplase să fie capul unei femei tinere, prima din grupul statuilor ce străjuiau galeria, cariatide invizibile susținînd un univers de funingine și tăcere. Tremurul luminii se accentuă, făcînd parcă și mai vii, mai mobile, trăsăturile acelui chip de odaliscă ; Leduc, cu toată detașarea ce și-o impusese, nu-și putu reprima zvîcnetul nervos. Acum, în noapte și singurătate, fluidul emanat de acele creaturi enigmatice părea infinit mai puternic. Aripi nevăzute, sau tentacule, sau simple adieri, mătăsoase și reci îi înfășurau pe exploratorii nocturii ai sălii, pierduți ca într-o imensitate cosmică, căutînd să-i elibereze de balastul materiei, de dimensiunile lor greoaie, terne, de structura lor devenită dintr-o dată ridicolă, ca a unor păpuși cusute neîndemînatic. Sub particulele luminoase care îi mîngîiau fața, tînăra femeie etala un surîs de Giocondă, împovărat de taine, dar și acea impenetrabilă, severă îngîndurare a vechilor mandarini, în dialog tacit cu zeitățile clanului. Bărbia ei, ușor avîntată, exprima o voință secretă, ea însăși supusă unei alte voințe, imperioasă, însă plină de blîndețe. Tumultul, frenezia ei lăuntrică, păstrînd totuși acea urmă imprecisă de îndoială și spaimă, erau pe cale de a se topi într-o triumfătoare și calmă plenitudine, ca o floare exotică, exuberantă, după ce a trecut chinurile unei metamorfoze adînci.

Cu un geamăt înăbușit, Leduc se smulse din această înrobitoare fascinație ; lumina lanternei coborî pe umerii plini de grație ai statuii, pe arcuirile ei juvenile, oprindu-se asupra gambei delicate :

— Apropie-te, Malardier, e rîndul tău.

Cel de-al treilea personaj, care purta agățată de umăr o mică trusă de piele și care nu scosese pînă acum nici un cuvînt, înaintă, îngenunchind la picioarele statuii.

16.

Ploaia şiroia nemiloasă peste Leduc, scurgîndu-i-se de pe borurile pălăriei ca de pe o streaşină. Impermeabilul suprasaturat de apă devenise absolut permeabil şi simţea umezeala pătrunzîndu-i pînă la piele, dar senzaţia era foarte depărtată şi total lipsită de importanţă. Nici măcar nu încerca să se apropie de ziduri, pentru a se feri cît de cît de rafale. Păşea mecanic, sacadat, prin mijlocul trotuarului, fără să ocolească băltoacele, cu mîinile în buzunare, cu privirea fixă, ca o jucărie uriaşă care o dată întoarsă nu se mai opreşte decît după relaxarea completă a resortului. Dacă l-ar fi întrebat cineva unde anume se duce, ar fi tăcut surprins, neştiind ce să răspundă, însă paşii îl duceau fără greş, călăuziţi de un radar misterios, către casa din strada Mareşal Dupé.

În faţa intrării şovăi deodată, îi venise în minte imaginea ostilă a doamnei Quentin. Portăreasa nu-l agrease de la bun început, întîmpinîndu-l totdeauna cu o neplăcere care, fără îndoială, s-ar fi amplificat acum teribil văzîndu-l cum se iveşte din ploaie, murat ca un castravete. Dar la urma urmei pentru ce s-ar fi încăpăţînat să intre ? Pentru ce mai venise aici ?

Înţelegea că prezenţa lui în casa sculptorului e inutilă, desăvîrşit inutilă, totuşi nu se îndură să plece. Se decise, în fine, să se lipească de zid, adăpostindu-se de bine de rău sub cornişe, şi rămase acolo nemişcat, cu gîndurile confuze. Aşadar, veriga aceea, dovada aceea pe care o căutase înfrigurat şi în acelaşi timp plin de ezitare şi teamă ieşise la iveală, verificînd un şirag de presupuneri incredibile. Era stăpîn pe taina vieţii lui Olivier Benjamin. Paradoxal, nu descoperise tocmai ce era de datoria lui să descopere, şi anume misterul morţii artistului. Poate că nu era o ghicitoare tocmai atît de greu de dezlegat ; din ceea ce ştia pînă acum, logica îl ducea firesc către un anumit făgaş, şi un efort susţinut, metodic ar fi avut drept rezultat, indubitabil, dacă nu identificarea şi prinderea asasinului, măcar trasarea unei zone de certitudini. Dar mai era oare necesar un asemenea efort, mai avea el vreun sens ?

Gîndurile i se roteau ca nişte păsări ameţite, captive într-o sferă imaterială. Se dezmetici cu greutate. Ploaia stătuse, nici nu băgase de seamă cînd, cîteva raze timide de soare străpungeau plafonul vineţiu al norilor. Abia acum simţi hainele jilave, care i se lipeau de trup, şi luă hotărîrea să plece ; fără îndoială că se va alege cu o răceală zdravănă. Vechea lui cunoştinţă, puştiul cu nasul cît gămălia, apăruse ca din pămînt, pregătindu-se să-şi reia îndeletnicirea obişnuită. De data aceasta însă nu mai era constructor de avioane, pîrîiaşul tulbure ce se scurgea pe rigolă era mult mai tentant, şi harnicul manufacturier era pe cale de a se transforma în mare armator. Avea aceeaşi îndemînare la confecţionarea şalupelor şi a vapoarelor de hîrtie, iar Leduc zîmbi înduioşat. În clipa următoare, zîmbetul i se prefăcu într-un rictus. Dintr-un salt spectaculos ateriză lîngă copilul înspăimîntat, înşfăcîndu-l cu brutalitate de încheietura mîinii şi smulgîndu-i caietul din care acesta tocmai se pregătea să rupă o nouă foaie. Un caiet terfelit, cu scoarţe negre de piele.

În ochii băiatului licăreau lacrimi de furie şi de umilinţă :

— De ce... domnule, de ce faceți asta ?

Comisarul nu-l auzi. Degetele lui frunzăreau febrile paginile acoperite cu un scris lăbărțat și dezordonat. Ultimele file lipseau, desigur îi serviseră puștiului drept materie primă, însă grosul caietului era intact, iar într-un colț al primei pagini, rămasă albă, descoperi inițialele revelatoare : O. B. Nu-i venea să creadă, întîmplarea era prea neverosimilă, dar ce era oare verosimil în tot acest păienjeniș țesut în jurul lui Benjamin ? Ridică privirile spre copil :

— Cum te cheamă ?

— Victor Quentin, veni răspunsul întretăiat de suspine.

— Liniștește-te, n-am vrut să-ți fac nici un rău. Iartă-mă dacă te-am speriat. Ești fiul doamnei Quentin, de-aici, de la numărul zece ?

— Da, domnule. Inapoiați-mi caietul meu.

— O clipă, Victor. Ești chiar atît de sigur că-ți aparține ?

— Da... adică, să vedeți... Copilul roși.

— Uite, îți făgăduiesc că-ți voi cumpăra altul, tot atît de frumos și pe deasupra curat. Dar ascultă-mă cu atenție. Știi cine sînt eu ?

— Da, domnule, sînteți comisarul Lebrun.

— Leduc. Dar n-are importanță. Inseamnă că știi și pentru ce vin eu aici. Caietul ăsta îl caut demult, el a fost al domnului Benjamin. Nu, nu te emoționa, nu te învinovățesc de nimic, te rog un singur lucru : să-mi spui cum a ajuns în mîinile tale.

— L-am găsit pe scară...

— Pe scară ? ! Hm... Și ai putea să-ți aduci aminte în ce zi anume ?

Băiatul făcu un efort, întrebarea depășea memoria lui infantilă :

— Păi să tot fie... Adică stați, stați că știu, se lumină el, a fost chiar în ziua cînd s-a întîmplat... știți... la maestrul Benjamin...

— Așa ? făcu Leduc liniștit. Și a fost înainte de... zarva aceea sau după ?

— Ceva mai înainte, domnule, îmi amintesc precis, îndată după ce a plecat omul acela urît.

— Ce vrei să spui ? Care om urît ?

— Urît de tot, repetă cu convingere copilul. Avea părul lung, lung, ochii mici, nasul ascuțit și fața zbîrcită ca maimuțele de la grădina zoologică.

— Și ce voia, la cine venise ?

— Nu știu, domnule, cum era să-l întreb ? A fost o singură dată, atunci. A urcat și după puțin timp a coborît cu un pachet mare...

— Cît de mare, Victor ?

— Nu știu... cam cît o cutie de biscuiți. Pe urmă am găsit pe trepte caietul. L-am ascuns sub scară, unde-mi țin jucăriile. M-am bucurat că o să am din ce face avioane. E un caiet vechi, nimeni n-a întrebat de el... Oare am făcut o faptă urîtă ? se neliniști băiatul, văzînd tăcerea împietrită a comisarului.

— Nu, Victor. Iți plac atît de mult avioanele ?

— Grozav, domnule Lebrun !

— Leduc. Dar n-are importanță. E o librărie în apropiere, vino să-ți cumpăr caietul promis.

17.

Presupunerea criticului Jean Ferat se dovedise întemeiată : caietul cu scoarțe negre, pe care Benjamin i-l luase din mînă cu atîta bruschețe, era într-adevăr un jurnal intim. După cîte își dădea seama Leduc, însemnările începeau la puțină vreme după sosirea sculptorului în America de Sud. Nu era jurnalul conștiincios, sistematic al unui călător, nici măcar nu fusese redactat pentru a constitui mai tîrziu o sursă de amintiri și nostalgii. Paginile lui cuprindeau notații fugare, răzlețe, însăilate cu grabă și nervozitate, din nevoia imperioasă a unei descărcări.

Veșmintele lui Leduc încă abureau, nu avusese răbdare să le schimbe, cînd se ghemui înfrigurat în fotoliu și începu să citească...

6 februarie. La început crezusem că voi găsi aici liniștea, împăcarea după care jinduiam atîta, dar iată că am început să mă frămînt din nou. Poate că e numai o recrudescență trecătoare a vechilor mele stări, poate voi reuși să mă eliberez în cele din urmă, cine știe ? Să sperăm. Oricum, în Europa nu mă mai întorc, am tăiat toate punțile. Prea mult m-am chinuit. Atîtea nădejdi spulberate, nimicite... Și măcar dacă aș fi avut convingerea că sînt un mare nedreptățit. Dar nu, acesta e adevărul, îngrozitorul adevăr : sînt cu totul lipsit de talent. În institut, rezerva și răceala maeștrilor mei mi se păreau un moft, credeam în steaua mea ! Pe urmă au venit decepțiile, infinitele decepții, căderea, anonimatul lugubru, disperarea. Să crezi cu tărie într-o cometă și să constați că nu e decît o biată stea de carton...

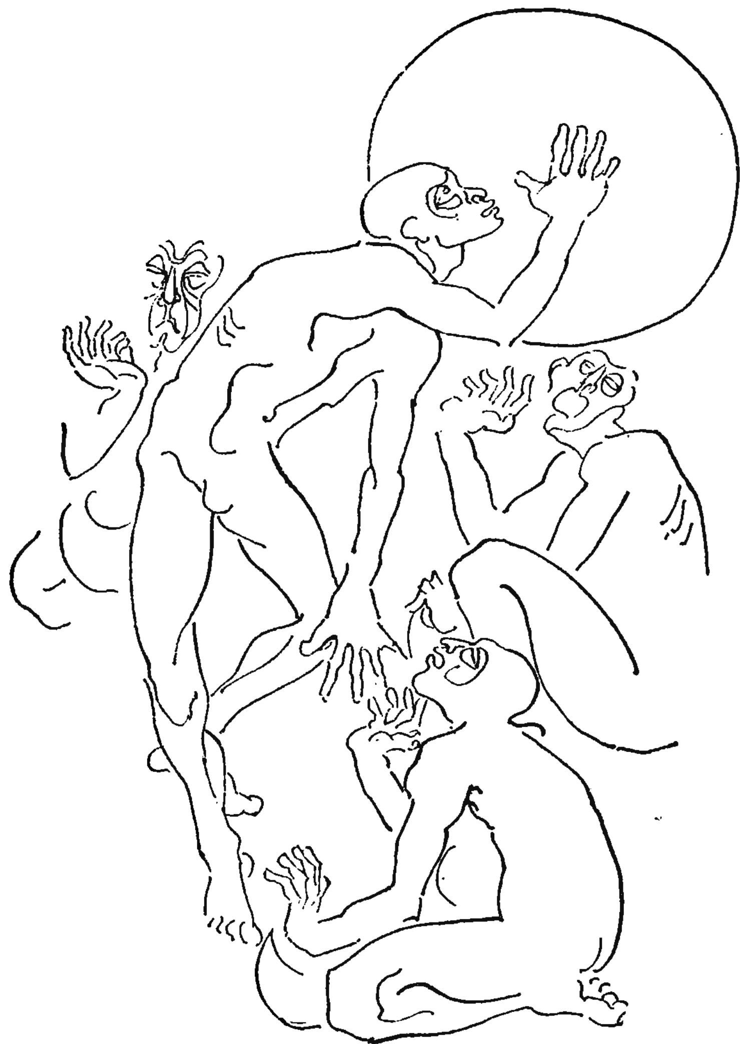
17 februarie. Natura aceasta atît de nouă, de ciudată mă învăluie tot mai mult în mrejele ei. Trecutul începe să se estompeze, să dispară. Totul e nespus de ciudat aici. Mai ales oamenii. Făpturi simple, ai zice, telurice, cu obiceiuri străvechi, primitive, fiindcă în acest ținut, pe care l-am ales cu bună-știință, accesul civilizației e lent și greoi. Făpturi primitive ? Poate. Dar înzestrate cu o noblețe și o înțelepciune vechi cît și rasa lor. Oamenii aceștia par că ascultă totdeauna un glas al pămîntului care vorbește numai pentru ei. Am uneori sentimentul că sînt posesorii unor taine colosale care le conferă tărie și frumusețe eternă. Particulari-

tățile acestea m-au ispitit îndeajuns ca să fac rost, cu mari dificultăți, de cîteva instrumente de sculptură, destul de rudimentare. Voiam să fac cîteva portrete. Dar cum am atins dălțile m-am cutremurat. Le-am aruncat într-o văgăună. Nu, nu voi mai reîncepe niciodată !

2 aprilie. Treptat se naște o legătură între mine și peisajul acesta aspru, între mine și oamenii aceștia ciudați. Neîncrederea lor politicoasă se dizolvă, îmi vorbesc cu simplitate și căldură. Mă adoptă, mă integrează, au înțeles că am venit aici pentru totdeauna și că nu port în mine nici un gînd ascuns.

11 mai. Bătrînul Huena mi-a devenit simpatic și am motive să cred că simpatia e reciprocă. Ce vîrstă să aibă Huena ? 80 de ani ? O sută ? Mai mult ? Pe fața lui zbîrcită ca un pergament vechi nu se mai poate desluși. Serenitatea, inteligența lui profundă s-au concentrat în privire. Are mișcări maiestuoase, de patriarh, dar bietele lui zdrențe abia îi acoperă goliciunea. Își are bîrlogul în templul acela dărăpănat, de pe colină. Cărui cult o fi fost destinat acel lăcaș ? Nu știu și nici nu sînt curios să știu, dar am impresia că localnicii venerează ruina aceea la fel de mult ca pe bătrînul Huena, o ruină omenească și el. Dar numai aparent, fizic, deoarece spiritul bătrînului anahoret e suplu și viu, conversațiile cu el sînt o desfătare, cu toate că nu posedă nimic din cunoștințele mele „moderne“, civilizate.

26 mai. Am visat oare ? Nu, totul s-a petrecut aievea, dar tulburarea care mă stăpînește învăluie proaspăta amintire într-o ceață nefirească. Trebuie să-mi adun gîndurile, să încerc să înțeleg. De mult îmi dădusem seama că în jurul templului și al lui Huena însuși oamenii au țesut un nimb fabulos, că bătrînul le este un fel de șef spiritual și că toți ce-i de-aici alcătuiesc o confrerie secretă, unită prin nu știu ce credință. Nu am încercat să le pătrund tainele, nu mă interesau și nici n-ar fi fost prudent din partea mea. Dar Huena, ca o dovadă supremă de prietenie și încredere, m-a poftit aseară la unul dintre ritualurile lor sacre; am înțeles că e vorba de o „inițiere“. Tot nu aveam ce face, așa că m-am dus. Luna lumina feeric. Novicele, inițiatul, era un bărbat matur, voinic, cu ochi inteligenți.

Aproape gol sub razele lunii. Huena s-a apropiat de el, a murmurat o lungă litanie, o invocare poate, apoi a făcut un gest cu palma întinsă, ca și cum ai hrăni o pasăre. Omul s-a aplecat și a sărutat palma moșneagu-

lui ori a cules ceva din ea, nu știu. Apoi a început dansul. Frenezia aceea. Dans să-l numesc? Mai degrabă nu. E adevărat, micile tobe băteau ritmul lor obsedant și omul se mișca în acest ritm, dar numai mușchii lui, articulațiile lui se supuneau cadenței; el însuși, ființa lui lăuntrică urmau altă chemare, alt drum, inaccesibile nouă, celorlalți. Simțeam asta intens, răscolitor, căci dansatorul emitea un fel de șocuri electrice sau de strigăte asurzitoare, cu toate că buzele îi rămîneau mute. Fața lui era poleită de razele lunii și am rămas cu ochii pironiți la această față nepămîntească, năpădită de viziuni. Omul părea că se luptă cu valurile unui vast ocean și că se chinuie în același timp să smulgă dintre valvele unei scoici un mărgăritar uriaș în care i se nălucesc toate stelele universului. O luptă vădit copleșitoare pentru forțele lui. Era ceva care-i scăpa, pe care nu-l înțelegea, îi lipsea acel „Sesam, deschide-te" care l-ar fi ajutat să depășească momentul critic, să spargă împotrivirea elementelor și să pipăie cu toate antenele sufletului acele fantasme ademenitoare. Această dramatică, supremă încleștare dintre materie și iluzie, dintre neputință și zbor făcea să se întipărească laolaltă pe chipul lui, ridicate la o tensiune inimaginabilă, cele mai variate stări: durere, extaz, teamă, deznădejde, năzuință, patimă... Omul se mistuia pur și simplu într-o flacără albastră, vegheat de hidre, de titani și de fee, prefăcîndu-se într-un madrepor viu, prin care se filtrau razele lunii. Cît a durat oare totul? Clipe? Minute? Ore? Nu-mi dau seama. Dar simțămîntul acela nu se va șterge niciodată. Dumnezeule, dacă un artist ar fi capabil să redea, pe pînză sau în piatră, măcar o infimă parte din zbuciumul supraomenesc al dansatorului sacru! Dar nu, asta nu e cu putință...

20 iulie. Timp de aproape două luni m-am hrănit cu amintirea tulburătoare a acelei nopți, fără să mă pot smulge din capcana ei, uneori încercînd cu disperare să-i tălmăcesc sensul, alteori lăsîndu-mă purtat de sublime reverii. Și iată că spectacolul, dacă-i pot spune astfel, s-a reeditat. De astă dată, inițiatul-martir (nu mă pot împiedica să-l numesc așa, pentru că mi se pare într-adevăr un martiriu neputința de a trece acel

obstacol enigmatic) era un om mai în vîrstă, scheletic, lipsit de vigoare. Dar îndată ce a fost inundat de fluidul acela s-a transformat, precum se transformă o biată larvă într-un fluture magnific. Am urmărit de astă dată mai concentrat, mai lucid (oare?) tortura lui, beţia sufletului său în faţa acelei chemări siderale şi mă simţeam înnebunit de invidie, epuizat, descompus. Dar el, ce trebuie să fi simţit el? Orice presupunere e ridicolă. Era desprins cu totul (exceptînd ritmul tobelor, ancestral) de senzaţiile şi manifestările terestre, cred că cineva ar fi putut să-l jupoaie de viu fără ca el să reacţioneze. Un amănunt : am observat acum cu precizie că dansatorul a cules cu buzele, din palma lui Huena, ceva, poate o grăunţă, un cocoloş mic. Să fie vorba pur şi simplu de un gest formal, înglobat în ceremonie, sau realmente ingurgitează o substanţă menită să-l influenţeze ? Cine ştie ! Un singur gînd îmi revine, obsedant, acoperindu-le pe toate celelalte : dacă un artist ar izbuti să surprindă atitudinea, reflectarea stărilor psihice ale „iniţiatului", ar atinge desăvîrşirea în artă, ar smulge laurii gloriei de pe fruntea tuturor maeştrilor lumii şi Praxiteles ori Michelangelo n-ar mai fi decît nişte pigmei.

22 iulie. Stînd de vorbă cu Huena, mi-am amintit brusc şi am cutezat să-l întreb :

— Ce i-ai dat omului aceluia din palma ta ?

Fără ezitare, dar cu un soi de evlavie blîndă în glas şi în privire mi-a răspuns :

— Aceea este mierea lui Altamazura.

Poate cam prea pripit şi neprotocolar mi-am exprimat confuzia, întrebînd ce fel de miere şi cine este acel Altamazura. Dar n-a arătat nici o urmă de supărare. A părut că reflectează adînc cîteva momente, apoi mi-a apucat braţul cu mîna lui descărnată :

— Vino cu mine, Olivero. Unui străin nu i-aş dezvălui taina, dar tu eşti de-al nostru acum. Ai rupt lanţurile deşertăciunii şi ai venit între noi să cauţi pacea şi înţelepciunea adevărată. Am încredere în tine, vino.

Am intrat amîndoi în templul murdar ca o cocină şi pustiu. Îngenunchind, bătrînul a ridicat o lespede veche şi a scos din ascunzătoarea aceea o cutie metalică, argintie, cu ornamente cizelate extrem de fin. Cu toate studiile mele de artă, nu reuşeam să identific mo-

tivele ornamentale, nu-mi aminteau de nimic. Dar Huena nu m-a lăsat să-mi bat capul, a deschis capacul cutiei şi am văzut înăuntru o mulţime de boabe gălbui, transparente, semănînd într-adevăr cu nişte picături de miere solidificată. Văzusem, însă eram departe de a înţelege ceva.

— Huena, iartă-mă, dar e o ghicitoare prea grea pentru mine. Ce fel de miere e asta ? Cine e Altamazura ?

Bătrînul ascunse mai întîi cu grijă cutia, abia după aceea răspunse nu în şoaptă, nu misterios, ci cu glas limpede şi înalt :

— Altamazura este zeul atotputernic căruia îi sîntem credincioşi. Nu-i aducem jertfe, căci el ne-a oprit s-o facem, dar îi urmăm învăţătura, străduindu-ne să pătrundem adevărurile vieţii şi să ne ridicăm pe culmi.

— O învăţătură frumoasă. Dar cum a ajuns la voi ?

— El însuşi ne-a adus-o cînd a fost aici.

— Cum, vrei să spui că a fost aici, pe pămînt ? În carne şi oase ? Cînd anume?

— E mult de-atunci. Huena zîmbi îngăduitor : Dar să nu crezi că ni s-a arătat sub înfăţişare omenească, deşi ar fi putut să se întruchipeze şi astfel. Pentru străbunii mei, Altamazura a fost mai întîi tunet şi văpaie şi negură. Apoi a fost oul de argint al păsării de argint. A mai fost cunună de raze şi cîntec şi plutire şi trunchi de cleştar, fără chip...

— Atunci cum au putut vorbi cu el, Huena ?

— Au vorbit cu gîndurile lui.

Pesemne că arătam derutat şi neîncrezător. Huena a surîs iarăşi, blajin :

— Ştiu că nu poţi să vezi cu închipuirea astfel de lucruri. Dar strămoşii mei l-au văzut pe Altamazura şi au ascultat înţeleptele lui gînduri. Mărturie a trecerii lui este mierea pe care ne-a lăsat-o. Amară şi dulce ca însuşi adevărul.

Căutam să-mi ascund perplexitatea, nelămurirea din ce în ce mai sîcîitoare :

— Înţeleg. Dar care e menirea acestor grăunţe de miere, pentru ce le mănîncă doar unii oameni ?

— Iată de ce. Sălaşul lui Altamazura e departe, dincolo de rotirea stelelor, drumul pînă acolo e nespus de lung şi de greu, drum de păsări fără moarte. El însuşi, cu toată puterea-i nemărginită, a coborît o singură dată între noi, a doua oară nu va mai veni. Ne-a lăsat însă taina întreagă,

adunată în fiece grăunte de miere. Taina care desferecă porţile lumii lui Altamazura. El nu s-a îndoit că odată, peste timpuri, unul dintre noi va izbuti să-i înţeleagă tîlcurile, frumuseţea fără pereche şi calea care duce către el, nestrăbătuta cale... Urmînd sfatul divin, în răstimpuri îi hrănim cu boabele de miere pe cei mai buni dintre noi, pe cei cu văzul minţii limpede şi cu inima neprihănită...

— Spune-mi, Huena, a reuşit pînă acum cineva să pătrundă deplin această taină ?

Fruntea bătrînului se înclină covîrşită de tristeţe :

— Nimeni, niciodată. S-au rătăcit cu toţii în hăţişul de lumină, întorcîndu-se istoviţi, şi au întrezărit prea puţin din minunile acelei lumi. Poate că alesul nu s-a născut încă.

...Mă frămînt în culcuşul meu, fără să pot dormi. Întrebarea e absurdă, recunosc, dar trebuie să mi-o pun : Să fi fost acest Altamazura un vizitator extraterestru, o fiinţă superioară, dintr-o lume a cărei dezvoltare nici n-o putem concepe măcar ? Cîtă tristeţe şi decepţie trebuie să fi încercat el descoperind aceste făpturi raţionale şi totuşi încă atît de departe de o înţelegere realistă a universului... Desigur, a prevăzut evoluţia în timp a pămîntenilor, tocmai de aceea le-a lăsat „grăunţele" sale, dar n-a bănuit că acea comunitate al cărui oaspete a fost va trăi într-o izolare îndărătnică, ignorînd mai mult sau mai puţin voit (poate din pricina unor experienţe amare) cuceririle civilizaţiei, păstrînd cu străşnicie taina şi interpretînd-o în felul ei naiv şi mistic, mărginit. Dar încep să divag. Mi-e greu să cred că aceşti paria sînt păstrătorii unui secret care ar putea să revoluţioneze omenirea. Mult mai plauzibil este că în jurul acestor boabe chihlimbarii, conţinînd cine ştie ce substanţă halucinogenă (băştinaşii cunosc atîtea !) s-a ţesut o legendă stranie care să dea ritualului o semnificaţie profundă. Dar la urma urmei ce-mi pasă ? Un singur lucru e important aici, şi lucrul acela mă chinuieşte fără încetare. Să existe oare o modalitate ?

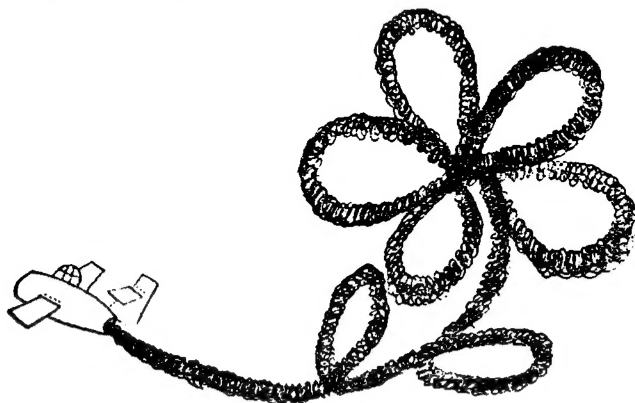
5 septembrie. Pentru a treia oară spectator exasperat, galvanizat al „dansului". Mierea lui Altamazura, oricare ar fi provenienţa ei, săvîrşeşte un miracol unic, cu neputinţă de reprodus. Să fie chiar cu neputinţă ? Şi dacă... Nu, nu, e o nebunie, judecata refuză să ad-

mită o astfel de posibilitate. Totuşi să presupunem. Da, să presupunem că cineva... că eu însumi aş izbuti să împrumut creaţiilor mele aura aceea fantastică, expresia aceea sau măcar o fărîmă din ea... Aş trece drept genial, drept marele, sublimul Olivier Benjamin. Dumnezeule, cîte umilinţe şi eşecuri răzbunate ! Dar totul este un vis, o amăgire, dalta mea n-a fost niciodată în stare să smulgă marmurii mai mult decît îngeri funerari şi sirene trupeşe... O singură modalitate ar exista, una singură... (Gheare de foc îmi scurmă sufletul).

SFÎRŞITUL
ÎN NUMĂRUL VIITOR

UMOR

Desen de VIOREL SANDU

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică
sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire,
muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea
să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
eviigheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala!)

IMPORTANT

Abonați-vă din timp și pe termene cît mai lungi pentru a vă asigura continuitatea în primirea colecției.

Prețul unui abonament este de:

- *anual .... 24 lei*
- *pe șase luni .... 12 lei*
- *pe trei luni .... 6 lei*

Abonamentele se fac prin oficiile și agențiile PTTR la factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi, instituții, școli și licee.

COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

• IUNIE 1970

PREȚUL 1 LEU | 41007